

Gelosies proustianes

Inici / La collecció / Quadern N°238 / Gelosies proustianes

Temps de lectura: 3 minuts

MARINA PORRAS

Poc després d'escriure *L'enveja* vaig rellegir *Un amor de Swann*, el primer volum d'*A la recerca del temps perdut* de Marcel Proust. Em va sorprendre no haver recordat que Charles Swann —el mestre de joventut del narrador, qui li ensenya per primera vegada els claroscurs que amaguem— li regala una reproducció de les estampes dels pecats i les virtuts que Giotto va pintar per a la capella dels Scrovegni, a Pàdua, entre les quals hi ha un retrat de l'enveja. Swann la regala al narrador per demostrar-li que la vida s'assembla perillosament a l'art, perquè troba que una de les seves minyones és la viva imatge de la caritat de Giotto.

Aquest regal, com passa amb tots els detalls de la novella, no és gens innocent. Com la minyona, al llarg del llibre Swann també es transformarà en una estampa artística, en una alegoria: l'amant gelós. És la part màgica d'*A la recerca*, on la novella es converteix en un tractat sobre gelosia i la destrucció que provoca. És un espectacle veure com Swann, culte i segur de si mateix, es torna un pobre home que corre rere una dona inferior a ell en tots els sentits. La gelosia el porta a subornar criats, enganyar amics i traïr aliances. El porta a veure's espiant una finestra illuminada al mig d'un carreró una nit d'hivern. La gelosia el destrueix perquè el fa casar-se amb Odette, una dona que ni tan sols li agrada, simplement per poder controlar-la.



Detall d'*El jardí de les delícies* de Hieronymus Bosch.

Uns anys més tard el narrador d'*A la recerca* es veu abocat a repetir els passos del seu mentor. Es veu al volum *La presonera*, quan el narrador es troba consumit per Albertine, una noia igual de fascinant i vulgar que Odette. La bogeria pel control, una de les conseqüències de la gelosia, el fa retenir la seva estimada a la seva habitació per saber sempre on és, com si fos una mascota: «El seu encant una mica incòmode era el d'estar-se a casa menys com una noia que com un animal domèstic que entra en una habitació, en surt, que et trobes per tot arreu on no te l'esperes i que venia a llançar-se sobre el meu llit al meu costat, a fer-s'hi un lloc del qual ja no es movia, sense destorbar com ho hauria fet una persona».

Tot i viure mig clausurada al pis que la família d'ell tenen llogat en un palau parisenc, Albertine no viu com una presonera: se sap més poderosa que ell i sap que els amants gelosos són una font inesgotable de diners i comoditats. L'amant gelós és sempre un home imprevisible i volàtil, que acaba absorbit pel seu propi espectacle, i que gairebé sempre acaba sol.

La gelosia és una obsessió que comença necessitant l'altre però acaba en solitud, deixant al descobert que el gelós no s'estima ningú tant com s'estima a si mateix. Al final de *La presonera*, que de fet és el principi del final de l'obra de Proust, ja no queda ni rastre de l'atracció vitalista i d'alguna manera virtuosa que havia acostat el narrador a la seva estimada. Despullat de la ingenuïtat —en part impostada— de la joventut, el narrador ja és algú desgastat per l'experiència, que està més a prop de ser una estampa artística que un home que viu. És el que necessitava Proust per convertir el narrador en un personatge novel·lesc: fer-lo passar per la vida per transformar-lo en art. De fet, és el gest que va reproduir l'escriptor en la pròpia biografia.

Proust necessita calcar el gest de Swann en el narrador per explicar que ningú pot escapar-se del que ell en diu «les intermitències del cor». I ho necessita explicar a partir d'un sentiment que, per la seva mateixa natura, anul·la la raó i fa incompatible el cap i el cor. Com escriu Proust, la gelosia no té final perquè és com abocar benzina al foc de la imaginació. La gelosia és la cara angoixada i boja d'aquella enveja freda i calculadora que Giotto va pintar com un home amb una serp que li surt de la boca i se li menja els ulls, i que Swann va regalar al narrador d'*A la recerca del temps perdut* com si fos una premonició. Després d'haver escrit *L'enveja* i des d'aquella relectura sé que tinc un llibre pendent de fer.



Comparteix a Whatsapp

Vols rebre els articles al teu correu electrònic?



Marina Porras

Marina Porras Martí (Barcelona, 1991) és graduada en història de l'art i filologia catalana i doctora en teoria de la literatura i literatura comparada amb una tesi sobre els assaigs de Gabriel Ferrater. És investigadora en formació del grup de recerca "Literatura Comparada en L'Espai Intel·lectual Europeu" al departament de [...]

LLEGIR MÉS